

הַלְבוֹת מְכִירָה פֶּרֶק יא

א. הַמִּקְנָה, בֵּין קֶרֶק בֵּין מִטְלָטְלִין, וְהַתְנָה תְּנָאין שְׁאִפְשָׁר לְקַיְמָן, בֵּין שְׁהַתְנָה הַמִּקְנָה בֵּין שְׁהַתְנָה הַקּוֹנָה אִם נִתְקַיְמוּ הַתְנָאין, נִקְנָה הַדְּבָר שְׁהִקְנָה; וְאִם לֹא נִתְקַיְמוּ הַתְנָאין, לֹא קִנְיָה. וְכִבֵּר בְּאַרְנוּ מִשְׁפָּטֵי הַתְנָאִים בְּהַלְבוֹת אִישׁוֹת.

ב. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּשִׁקְנָה בְּדֶרֶךְ מִן הַדְּרָכִים שְׁקוֹנִין בָּהֶן, וְהָרִי יֵשׁ עָלָיו לְקַיֵּם אֶת הַתְנָאִין. אָבֵל אִם לֹא קִנְיָה עֲתָה, וְהַתְנָה עֲמוּ שְׁאִם יִתְקַיְמוּ תְנָאִין זֶה יִקְנָה, וְאִם לֹא יִתְקַיְמוּ לֹא יִקְנָה אִף עַל פִּי שְׁנִיתִים הַתְנָאִין, לֹא קִנְיָה: שְׂזוֹ אֲסַמְכְּתָא הִיא, שְׁהָרִי סָמֵךְ קִנְיָתוֹ לַעֲשִׂית כֶּךָ וְכָךְ; וְכָל אֲסַמְכְּתָא אֵינָה קוֹנָה, שְׁהָרִי לֹא גָמַר בְּלָבוֹ לְהַקְנוֹתוֹ.

ג. פִּיצֵד: הַמּוֹכֵר בֵּית לַחֲבֵרוֹ אוֹ נִתְּנוֹ לוֹ בְּמִתְנָה עַל תְּנָאִין שְׁיִלָּךְ עֲמוּ לִירוּשָׁלַיִם בְּיוֹם פְּלוֹנִי, וְהַחֲזִיק זֶה בְּבֵית מַעֲתָה הָרִי זֶה קִנְיָה, כְּשִׁילָךְ עֲמוּ לִירוּשָׁלַיִם בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם; וְאִם עָבַר אוֹתוֹ הַיּוֹם וְלֹא הִלָּךְ, לֹא קִנְיָה.

ד. אָבֵל אִם הַתְנָה וְאָמַר לוֹ אִם תִּלָּךְ עָמִי לִירוּשָׁלַיִם בְּיוֹם פְּלוֹנִי, אוֹ אִם תָּבִיא לִי דְבָר פְּלוֹנִי, אֶתֶּן לָךְ בֵּית זֶה, אוֹ אֲמַכְּרֵנוּ לָךְ בְּכָךְ וְכָךְ, וְהִלָּךְ עֲמוּ בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, אוֹ הָבִיא לוֹ אִף עַל פִּי שְׁהַחֲזִיק בְּבֵית אַחֵר שְׁקַיִם הַתְנָאִין לֹא קִנְיָה, שְׂזוֹ הִיא אֲסַמְכְּתָא. וְכֵן כָּל פִּיוּצָא בְּזֶה.

ה. לְפִיכָךְ הַנּוֹתֵן עֲרֻבּוֹן לַחֲבֵרוֹ, וְאָמַר לוֹ אִם אֲנִי אֶחָזֵר בְּךָ עֲרֻבּוֹנִי מִחוּל לָךְ, וְהִלָּה אוֹמֵר וְאִם אֲנִי אֶחָזֵר בְּךָ אֲכַפֵּל לָךְ עֲרֻבּוֹנָךְ אִם חָזַר בּוֹ הַלּוֹקֵחַ קִנְיָה זֶה אֶת הָעֲרֻבּוֹן, שְׁהָרִי הוּא תַּחַת יָדוֹ; וְאִם חָזַר בּוֹ הַמּוֹכֵר אֵין מַחֲבִיבִין אוֹתוֹ לְכַפֵּל הָעֲרֻבּוֹן, שְׂזוֹ אֲסַמְכְּתָא וְעָדִין לֹא קִנְיָה.

ו. וְכֵן מִי שֶׁפָּרַע מִקְצַת חוּבוֹ, וְהִשְׁלִישׁ אֶת הַשְּׁטָר וְאָמַר לוֹ אִם לֹא נִתְּנִי לָךְ מִכָּאן וְעַד יוֹם פְּלוֹנִי, תֵּן לוֹ אֶת הַשְּׁטָר, וְהִגִּיעַ זְמַן, וְלֹא נִתַּן לֹא יִתֵּן הַשְּׁלִישׁ אֶת הַשְּׁטָר, שְׂזוֹ אֲסַמְכְּתָא הִיא.

ז. וְכֵן כָּל הַתְנָאִין שְׁמִתְנִין בְּנֵי אָדָם בִּינֵיהֶן, אִף עַל פִּי שְׁהֵן בְּעֵדִים וּבְשִׁטָּר, אִם יִהְיֶה כֶּךָ אוֹ אִם תַּעֲשֶׂה כֶּךָ אֶתֶּן לָךְ מִנָּה אוֹ אֶקְנָה לָךְ בֵּית זֶה, וְאִם לֹא יִהְיֶה אוֹ אִם לֹא תַעֲשֶׂה לֹא אֶקְנָה לָךְ וְלֹא אֶתֶּן לָךְ אִף עַל פִּי שְׁעָשִׂה אוֹ שְׁהִיָּה הַדְּבָר, לֹא קִנְיָה: שְׁכָל הָאוֹמֵר אִם יִהְיֶה אוֹ אִם לֹא יִהְיֶה לֹא גָמַר וְהִקְנָה, שְׁהָרִי דַּעֲתוֹ עָדִין סוּמְכַת שְׁמָא יִהְיֶה אוֹ שְׁמָא לֹא יִהְיֶה.

ח. כָּל הָאוֹמֵר קִנְיָה מִעֲכָשׁוֹ אֵין פֶּאן אֲסַמְכְּתָא כָּלֵל, וְקִנְיָה: שְׁאֵלוֹ לֹא גָמַר לְהַקְנוֹתוֹ, לֹא הִקְנָהוּ מִעֲכָשׁוֹ. פִּיצֵד: אִם בָּאתִי מִכָּאן וְעַד יוֹם פְּלוֹנִי, קִנְיָה בֵּית זֶה מִעֲכָשׁוֹ, וְקִנְיָנוּ מִיָּדוֹ עַל כֶּךָ הָרִי זֶה קִנְיָה, אִם בָּא בְּתוֹךְ הַזְמָן שְׁקִבַּע. וְכֵן כָּל פִּיוּצָא בְּזֶה.

ט. מִי שֶׁמָּכַר חֲצָרוֹ אוֹ שְׂדֵהוּ, וּפָרַשׁ בְּשַׁעַת מְכִירָה שְׁהוּא מוֹכֵר כְּדֵי לִילָךְ לְמָקוֹם פְּלוֹנִי, אוֹ מִפְּנֵי הַמָּטָר שְׁנִמְנָע, כְּדֵי לְקַנּוֹת חֲטִים בְּדָמִי חֲצָרוֹ הָרִי זֶה כְּמוֹכֵר עַל תְּנָאִין.

י. לְפִיכָךְ אִם יָרַד הַמָּטָר אַחֵר שְׁמָכַר, אוֹ בָּאוּ חֲטִין וְהוֹזְלוּ, אוֹ נִמְנָע הַדְּרָךְ לִילָךְ לְאוֹתָהּ הָאָרֶץ, אוֹ שְׁלֹא נִסְתִּיעַ לַעֲלוֹת אוֹ לְקַנּוֹת הַחֲטִים הָרִי זֶה מַחֲזִיר אוֹתָן הַדָּמִים, וְתַחֲזֹר לוֹ קֶרֶקוֹ: שְׁהָרִי פָּרַשׁ שְׁאֵינוֹ מוֹכֵר אֲלֹא לַעֲשׂוֹת דְּבָר פְּלוֹנִי, וְהָרִי לֹא נַעֲשֶׂה. וְכֵן כָּל פִּיוּצָא בְּזֶה.

יא. אבל המוכר סתם אף על פי שהיה בלבו שמפני כך וכך הוא מוכר, ואף על פי שמראין הדברים שאינו מוכר אלא לעשות כך וכך, ולא נעשה אינו חוזר: שהרי לא פרש; ודברים שבלב, אינן דברים.

יב. מי שהקנה לחברו, והתנה עליו על מנת שתתן מקח זה או תמכרנו לפלוני אם מכרו או נתנו לאותו פלוני, קנה; ואם לא קים התנאי ומכרו לאחר, או שלא מכרו ולא נתנו בזמן שקבע לו לא קנה. וכן המוכר או הלוקח שהתנה שיחזיר לו המקח בזמן פלוני, או כשיתן לו המעות הרי הממכר קים, ויחזיר כשהתנה.

יג. מכר קרקע לחברו, והתנה המוכר ואמר ללוקח, כשיהיה לי מעות, תחזיר לי קרקע זו הרי הפרות שלמוכר. מכר סתם, ואמר לו הלוקח מדעתו, כשיהיו לך מעות, תביאם לי ואני אחזיר לך קרקע זו הרי התנאי קים, והלוקח אוכל פרות; ואין בזה אבק רבית, שהרי מדעתו חייב עצמו בתנאי זה.

יד. מעשה באשה ששלחה ראובן לקנות לה חצר משמעון שהיה קרובה, ואמר שמעון המוכר לראובן השליח, אם יהיו לי מעות תחזיר לי פלונית קרובתי קרקע זו, והשיבו ראובן ואמר לו אתה ופלונית קרובים כמו אחים, כלומר, הדבר קרוב שהיא תחזיר לך ואינה מקפדת על זה. ובא מעשה לפני חכמים ואמרו, הרי זה השליח לא קנה כלום, שהרי לא סמכה דעתו שלקרוב זה על דברי השליח, מפני שלא השיבו תשובה ברורה; ונמצא שלא גמר, ולא הקנה. וכן כל פיוצא בזה.

טו. אסמכתא שקנו מידו עליה בבית דין חשוב, הרי זה קונה: והוא, שיתפס זכותיו בבית דין; והוא, שלא יהיה אנוס.

טז. פיצד: הרי שהתפס שטרו או שוברו בבית דין, וקנו מידו שאם לא בא ביום פלוני ינתן שטר זה לבעל דינו, והגיע היום, ולא בא הרי אלו נותנים; ואם עכבו נהר או חלי מלבוא, לא יתנו. וכן כל פיוצא בזה: והוא, שיהיה בבית דין חשוב.

יז. המחייב עצמו בממון לאחר בלא תנאי כלל אף על פי שלא היה חייב לו כלום, הרי זה חייב: שדבר זה כמו מתנה הוא, ואינו אסמכתא.

יח. פיצד: האומר לעדים היו עלי עדים שאני חייב לפלוני מנה, או שכתב לו בשטר הריני חייב לך מנה, אף על פי שאין שם עדים, או שאמר לו בפני עדים הריני חייב לך מנה בשטר, אף על פי שלא אמר אתם עדי הוואיל ואמר בשטר הרי זה כמי שאמר היו עלי עדים, וחייב לשלם: אף על פי ששניהם מודים והעדים יודעים, שלא היה לו אצלו כלום שהרי חייב עצמו, וגמר ושתעבד עצמו כמו שישתעבד הערב. וכזה הורו רב הגאונים.

יט. חייב עצמו בדבר שאינו קצוב, כגון שאמר הריני חייב לזון אותך או לכסותך חמש שנים אף על פי שקנו מידו, לא נשתעבד: שזו כמו מתנה היא, ואין כאן דבר ידוע ומצוי שנתנו במתנה. וכן הורו רבותי. ומפני מה הפוסק עם אשתו שיהיה זן את בתה, חייב לזונה מפני שפסק בשעת נשואין, והדבר דומה לדברים הנקנין באמירה.

ב. כְּשֶׁהָיוּ חֲכָמֵי סֵפֶרֶד רוֹצִים לְהַקְנוֹת בְּאַסְמֻכְתָּא, כָּךְ הָיוּ עוֹשִׂין: קוֹנִין מִזֶּה שֶׁהוּא חַיֵּב לָזֶה מֵאָה דִּינָרִין; וְאַחֵר שֶׁיִּחְיֶיב עֲצָמוֹ, קוֹנִין מִבַּעַל חוּבוֹ שְׁכָל זְמַן שִׁיְהִיָּה כָּךְ אוֹ שִׁיעֲשֶׂה כָּךְ, הֲרִי הַחוּב הַזֶּה מְחול לוֹ מַעֲכָשׁוֹ, וְאִם לֹא יִהְיֶה אוֹ לֹא יַעֲשֶׂה, הֲרִינִי תוֹבְעוֹ בְּמִמּוֹן שֶׁיִּחְיֶיב עֲצָמוֹ בּוֹ. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה הָיִינוּ עוֹשִׂין בְּכָל הַתְּנָאִין שֶׁבֵּין אָדָם לְאִשְׁתּוֹ בְּשִׁדּוּכִין, וּבְכָל הַדְּבָרִים הַדּוּמִין לָהֶם.